

1 από 2 αντίτυπα

2100

ΝΙΚΟΣ ΦΩΤΑΚΙΣ
1904 - 1959

ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΓΚΑΛΕΡΙ "ΚΟΧΛΙΑΣ,, : 12 - 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1974

Ὁ Νίκος Φωτάκις γεννήθηκε τὸ 1904 στὴν Πηγή Ρεθύμνου.
Ἀπὸ μικρὸς ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴ Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν στὴν Ἀθήνα, μὲ δάσκαλο τὸν Βικᾶτο. Ἀφοσιώθηκε στὴ ζωγραφικὴ καὶ πολλὰ ἔργα του βρισκονται σὲ ἰδιωτικὲς συλλογὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, στὴ Δημοτικὴ Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης καὶ σὲ διαφόρους Ὄργανισμοὺς καὶ Ἰδρύματα. Εἶχε ἐκθέσει στὴ Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα, Ρέθυμνο, Χανιά, Ἡράκλειο, Σέρρες, Βόλο, Καβάλα κ.ά. Ταξίδεψε στὴ Γερμανία καὶ τὴν Αὐστρία. Ἐκεῖ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καθηγητῆ Χέρνινγκ, πού ἐκτιμοῦσε τὴ δουλειὰ τοῦ Φωτάκι, ἐπιδόθηκε στὴ μελέτη αὐστροιακῶν ζωγράφων, ἐνῶ παράλληλα ἤθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς κύκλους τῆς Βιέννης ὅπου καὶ ἔδειξε ἔργα του. Ἐπισκέφθηκε, ἐπίσης, τὶς Ἠνωμένους Πολιτείες Ἀμερικῆς ὅπου ἐξέθεσε στὸ Σικάγο καὶ τὴ Νέα Ὑόρκη. Μετὰ τὸ θάνατό του οἱ οἰκεῖοί του κυκλοφόρησαν σὲ βιβλίο, μὲ τὸν τίτλο "Μερόνυχτα στὸ Ὄρος", σκέψεις του καὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ μοναστικὴ ζωὴ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐπέστρεψε στὴν Κρήτη, ὅπου, βαρεια ἄρρωστος, πέθανε τὸ Σάββατο 7 Φεβρουαρίου 1959 καὶ τάφηκε στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὴν Πηγή Ρεθύμνου.

ΜΑΝ. ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ

Περ. ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, τεύχος 850, 1 Δεκεμβρίου 1962

«...Ὁ Φωτάκις δὲν ὑπάρχει πιά. Τὰ τελευταῖα του ἔργα ἔδειχναν μιὰ στέρεα τεχνικὴ καὶ μιὰ χρωματικὴ εὐαισθησία ἀπαράμιλλη. Ζωγραφίζοντας ἀδιάκοπα τὸ ὑπαιθρο, εἴτε στὴν Ἑλλάδα εἴτε στὴν Ἀμερική, βυθίστηκε στὴν οὐσία τῆς φύσης καὶ ἀνακάλυψε ἐσωτερικὲς καὶ μόνιμες χρωματικὲς ἀξίες, πού ἀποτελοῦσαν γι' αὐτὸν πλούσια σὲ νόημα σύμβολα. Ἡ φύση του, θερμὴ καὶ ὀρηκτικὴ, κι ἄς κρυβόταν πίσω ἀπὸ τὴν ἀπόκοσμη ἀπομόνωση, προδινόταν στὴ φλογερὴ του κόκκινη, πορτοκαλιά, κίτρινη πινελιά. Προχωρώντας μὲ σταθερὸ βῆμα ἔφτασε σὲ συνθέσεις ὅπου τὸ ἀντικείμενο ἔπανε νὰ ὑπάρχη ἀκόμα καὶ σὰν πρόφαση καὶ ἀπόμεινε μονάχα ἡ χρωματικὴ του ἀξία γιὰ νὰ μεταδώσῃ μὲ λυρισμὸ τὴν ποίηση πού γέμιζε τὸν ζωγράφο...»

ΘΩΜΑΣ ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ

Δημοσιεύτηκε σὲ ἐφημερίδα τῆς Κρήτης τὸν Φεβρουάριο ἢ Μάρτιο τοῦ 1959

Τὸ περασμένο καλοκαίρι πέθανε στὴν Ἀθήνα, νέος σχεδὸν ἀκόμα, ὁ ζωγράφος Ἑρρίκος Φραντζίσκάκης. Εἶχε γεννηθῆ στὰ Χανιά καὶ σπούδασε στὸ ἐξωτερικὸ μὲ ὑποτροφία τοῦ Βενιζέλου. Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες πέθανε καὶ ὁ ζωγράφος Νίκος Φωτάκις, στὸ Ἡράκλειο καὶ σὲ ἡλικία πενήντα τριῶν χρονῶν. Σπούδασε στὴν

Ἀθήνα καὶ ὕστερα στὴ Βιέννη. Αὐτοὶ οἱ δύο ζωγράφοι θὰ μοῦ μείνουν ἀξέχαστοι. Ὁ πρῶτος χάρισε στὴ νεοελληνικὴ ζωγραφικὴ τὶς ὀραϊότερες «νατὺρ μωρτ» καὶ ὁ δεῦτερος τὰ ὀραϊότερα τοπία. Ὁ πρῶτος εἶχε μιὰν ἐπιμελημένη τεχνικὴ, πλούσιο αἶσθημα κι ἓνα πολὺ καλλιεργημένο γούστο. Ὁ Φωτάκις εἶχε ἓνα

αυθορμητισμό αφάνταστο. Η τεχνική του ήταν πολύ απλή — πολλές φορές ζωγράφιζε σά να έπαιξε. Όμως τί πάθος και ζεστό απαράμιλλο χρώμα! Με το Φραντζίσκάκη αλλάξαμε απλά ένα εγκάρδιο χαιρετισμό. Όμως με το Φωτάκι κάναμε πολύ παρέα. Γι' αυτό όσο περνάει ο καιρός από τη μέρα που πέθανε στο Πτωχοκομείο, τόσο και πιο πολύ νιώθω την ανάγκη να υπερασπίσω τη μνήμη του από κάτι που δεν του ταιριάζει καθόλου: τον οίκτο. Ο οίκτος μάς περιβάλλει μοιραία τους αποτυχεμένους της ζωής. Όμως τέτοιος δεν υπήρξε ο Φωτάκις. Νομίζω πως τη ζωή του καλλιτέχνη, του κάθε δημιουργού γενικά, τη δικαιώνει αποκλειστικά το έργο του. Ο Φωτάκις άφησε έργο αξιόλογο ένα έργο που οφείλεται σ' έναν αυθορμητισμό ανεπηρέαστο από μικροοικονομικούς υπολογισμούς. Στις Χριστομάθειες των μαθητικών μας χρόνων, σε κείνα τα βιβλία της κονσερβοποιημένης ηθικής, διαβάζαμε για το τζιτζίκι που τραγουδούσε ξέγνοιο όλο το καλοκαίρι ενώ το προνοητικό μυρμήγκι κουβαλούσε πλούσια τ' αγαθά στις αποθήκες. Όμως στο πείσμα όλων αυτών των άνοωρασματων, ο Φωτάκις προτίμησε να μην παίξει το ρόλο του πληχτικού νοικοκύρη μόρμυγκα. Κι' αν είναι κάποιος για οίκτο, είναι σίγουρα εκείνος που ποτέ δεν ένωσε την αξία του τραγουδιού, τη σημασία γενικά της τέχνης. Φυσικά δεν έλειψαν ποτέ και οι μεγάλοι καλλιτέχνες με μιιά ζωή νοικοκυρεμένη αξία να προβάλλεται σαν υπόδειγμα μες στα διδακτικά βιβλία. Ποιός όμως θα μπορούσε να φανταστή ένα Γκωγκέν, ένα Οντριλλό, ένα Μοντλιάνι, ένα Λωτρέκ νοικοκύρη;

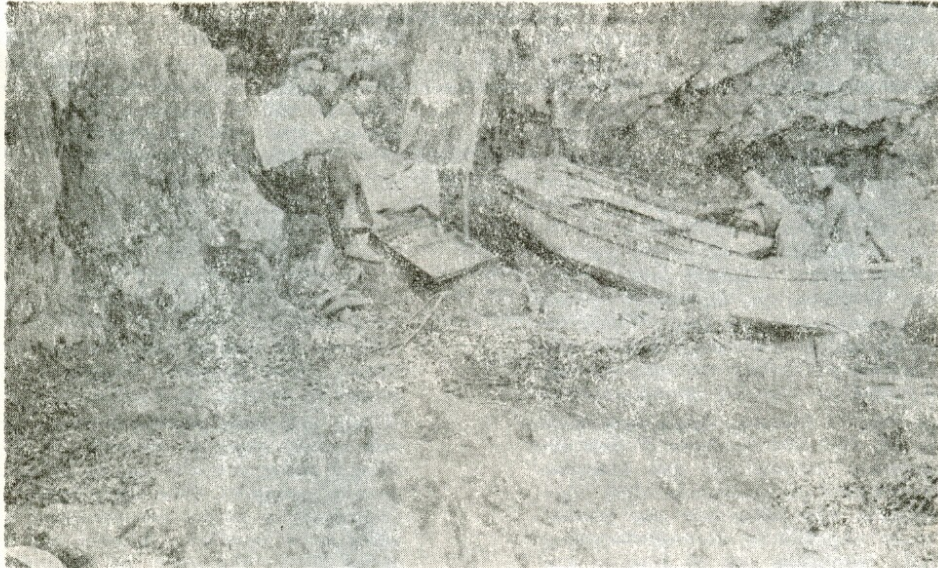
Ο Φωτάκις ήταν μιιά γνήσια μποέμικη φύση. Ο ίδιος μου μίλησε κάποτε για την «αλήτινη φρυγή» του δεν τον σήκωνε κανένα λιμάνι γι' άγκυροβόλημα. Μιιά μέρα του έλεγα, μισό σοβαρά, μισό άστεια, πως το δικό μου μέλλον μου φαινόταν πιο ρόδινο από τότε που ο Καλοκαιριός έκαμε το θανμάσιο εκείνο ίδρυμα για τὰ φτωχὰ γεράματα. Όμως τρώμαξα σαν είδα πως ο Φωτάκις την ιδέα αυτή την έγκολπώθηκε εὐθύς. Και προσπάθησα να του βγάλω από το δικό του νοῦ μιιά τέτοια σκέψη. Γιατί ήξερα πως αυτός πουθενά δεν έκανε για πολὺ καιρό. Κι' ακόμα δεν ήμουν σίγουρος πως εκείνος θα μπορούσε ν' αδιαφορήσει, δίχως κανένα σύμπλεγμα κατωτερότητος, για τὸν οίκτο που

θάνιωθε γι' αυτόν ὅλος ὁ νοικοκυρεμένος κόσμος. Όμως ὁ Φωτάκις τελικά μπήκε στο Πτωχοκομείο γιατί πράγματι, ὅπως δήλωσαν και οἱ συγγενεῖς του, καμμιιά δύναμη, ὅταν κάτι τοῦ περνούσε ἀπὸ τὸ νοῦ, δὲν μπορούσε νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀλλάξῃ γνώμη. Ὅλοι στοῦ Ἰδρυμα τὸν δέχτηκαν με στοργή και τὴν πρώτη μέρα πὸν τὸν ἐπισκέφτηκα φαινόταν πανευτυχής. Τὸ τοπίο γύρω ἦταν θανμάσιο και πιστευε πως, ἀπαλλαγμένος πια ἀπὸ πολλές φροντίδες, θὰ μπορούσε νὰ ζωγραφίσῃ ἀπερίσπαστος. Όμως τὰ πράγματα ἠλλοιῶς. Τὸ νευρικό του σύστημα ἦταν ἀνεπανόρθωτα ἄρρωστο. Ἀρχισε νὰ μὴ μπορεί νὰ κινῆται, νὰ θυμᾶται, νὰ μιλάῃ.

Όμως μου ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση πως ἐνῶ πολλές φορές δὲ μπορούσε νὰ δολέψῃ ἢ σκέψῃ του οὔτε για τὰ πιο στοιχειώδη πράγματα, ὅταν τοῦ μιλοῦσα για ζωγραφικὴ ἢ μνήμη του φρεσκαριζόταν εὐθύς κι ἡ κουβέντα ἀνάμεσά μας κυλοῦσε ἄνετα. Μιιά φορὰ με παροκάλεσε νὰ γράφω στοὺς δικούς του. Τοῦ ζήτησα νὰ μου ὑπαγορέψῃ μὰ δὲ μπορούσε νὰ θυμηθῇ τίποτα, δὲν εὐρισκε οὔτε τίς πιο ἀπλὲς λέξεις. Ἀπεφάσισα ν' ἀρχίσω τὸ γράμμα μου με τὸ τετριμμένο: «εἶμαι καλά κι εἶχομαι κι ἐσεῖς νὰ εἴστε τὸ ἴδιο». Μὰ ὅταν πῆγα νὰ τοῦ τὸ διαβάσω εἶδα πὸν ἀγρίεψε και εἶπε καθαρά: «Ὅχι τόσο σαχλὲς κοινοτυπίες!» Ὅλα σ' αὐτὸν σιγὰ - σιγὰ ἀποκοιμόταν ὅμως ἢ καλλιτεχνικὴ του διάθεση, τὸ φίνο του γούστο, γρηγοροῦσε ἀσταμάτητα. Σ' αὐτὸν ἢ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση ἦταν τὸ ἴδιο ἀναγκαῖα ὅσο και ἢ ἀναπνοή.

Τὰ ζεστὰ τοπία τοῦ Φωτάκι μόνο με τὰ τοπία τοῦ Οντριλλό και τοῦ Βλαμίνκ θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ τὰ παραβάλλῃ. Στοῦ Ἡράκλειο εἶχε κάμει πολλές ἐκθέσεις. Τὰ ὠραιότερά του ἔργα τὰ εἶδαμε στὴν πρώτη και τὴ δεύτερη ἐκθεσή του. Στις ἄλλες του ἐκθέσεις μετὰ ἀπὸ τὴν ἄξαφνη ἐκδήλωση τῆς ἀρρώστειας του, ἢ σωματικὴ και ἢ πνευματικὴ του κόυραση διαφαινόταν και στοὺς πίνακές του. Τὴν ἄλλοτε στερεὴ πάστα τοῦ χυμώδους χρώματός του τὴν εἶχε ἀντικαταστήσει μιιά πάστα νερουλή. Όμως ποτὲ δὲν ἐπεφτε σὲ κοινοτυπίες.

Ὅσοι τυχαῖνε νᾶχουν ἔργα τοῦ Φωτάκι ἄς εἶναι βέβαιοι πως κατέχουν πίνακες μιᾶς σπάνιας ζωγραφικῆς εὐαισθησίας. Κι' ἄς συνοδεύῃ πάντα τὴ μνήμη του μόνο ὁ θανμασμός μας και τίποτε ἄλλο.

Ὁ Φωτάκις δουλεύοντας στὸ ὑπαιθρο

Περ. Η ΤΕΧΝΗ στή Θεσσαλονίκη, τεύχος 10, Ἰανουάριος 1957

«... Τὸ χρώμα εἶναι τὸ κύριο συστατικὸ τῆς τέχνης του — δὲν ξέρουμε ἂν θὰ ἦταν ὑπερβολικὸ νὰ ποῦμε : τὸ μόνο. Ἄλλωστε τοῦτο μπορεῖ εἴκοლა νὰ τὸ καταλάβη κανεὶς καὶ ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἔργων του. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις «ἀνύχων», ὅλα εἶναι τοπία, ὅπου τὸ κύριο μέσο ἔκφρασης παραμένει πάντοτε τὸ χρώμα. Ὅσο κι ἂν ἀποζητοῦμε — ἴσως ἀπὸ συνήθεια — τὴν ἀνθρώπινη μορφή ἢ ὅποιο-δήποτε ζωντανὸ πλάσμα, δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορήσουμε τὸ ζωγράφο, γιατί δὲ μᾶς ἔδωσε αὐτὸ ποῦ ἐμεῖς θὰ θέλαμε. Στὸ τέλος τέλος, τὸ θέμα εἶναι γιὰ τὸν τεχνίτη μονάχα ἢ πρόφαση γιὰ νὰ μᾶς μιλήσῃ, μὲ τὴν ἰδιαίτερή του φωνὴ ὃ καθέννας. Καὶ ὁ Φωτάκις — ποῦ ἔχει προσφέρει παλαιότερα μερικὲς ἀξιολογες φιγούρες — προσανατολίστηκε ἀπὸ χρόνια τώρα στὸ τοπίο. Σ' αὐτὸ στραμμένος ἀφήνει τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο, ν' ἀρχίσῃ τὸν ἀπαραίτητο διάλογο μὲ τὰ ὄντα. Τὰ ἔργα ποῦ εἶδαμε στήν ἐκθεσὴ του αὐτῆ τῆ φορὰ μᾶς δείχνουν τὰ γνωστὰ χα-

ρακτηριστικὰ τοῦ δημιουργοῦ των. Ἡ πορεία, ποῦ ἔχει ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, φτάνει στὸ σημεῖο τοῦ ὀριμιάσματος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς καὶ κάποιες φωνὲς ποῦ ἤχουν, θὰ ἔλεγε, ἀσύμφωνα. Μὲ μιὰ λέξη, ἡ δουλειὰ τοῦ Φωτάκι θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστῆ ἀνισομερῆς. Εἶναι φανερὴ μιὰ διαχωριστικὴ γραμμὴ ποῦ τοποθετεῖ τὰ ἔργα του σὲ δύο διαφορετικοὺς χώρους, μάλιστα σὲ δύο διαφορετικὰ ἐπίπεδα. Στὴν πρώτη κατηγορίᾳ ἀνήκουν τὰ ἔργα μὲ τὰ βαθιὰ χρώματα, τὰ λιγότερο φωτισμένα, ὅπου πάντα κυριαρχεῖ ἓνας τόπος καφέ, τέρρα, ἢ πορτοκαλλί. Στὴ δεύτερη κατατάσσονται τὰ φωτεινὰ ὑπαιθρα, ὅπου τὸ ἀνοιχτὸ γαλάζιο, τὸ πρῶσινο καὶ τὸ φωτεινὸ κόκκινο συνθέτουν τὸν πίνακα.

Ἡ δύναμη τοῦ ζωγράφου βρίσκεται στὰ πρῶτα. Σ' αὐτὰ συνεχίζει τὴ δουλειὰ ποῦ ἀρχισε, ὅπως εἶπαμε, πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Τὰ δεύτερα ἔχουν κάτῃ τὸ ἔλλειπτικὸ. Τὸ χρώμα τους δὲν ἔχει ζωὴ, τὸ χέρι ποῦ τὸ δούλεψε δὲν εἶχε, θὰ ἔλεγε, τὴν

παρόρμηση τῆς καρδιάς, ἴσως μάλιστα νὰ ἐνεργοῦσε ἀντίθετα μὲ τὴ δική της θέληση. Γιατὶ ἀληθινὰ στὴν περίπτωση τοῦ Φωτάκι — κι' αὐτὸ φανερόναι πὼς εἶναι γνήσιος καλλιτέχνης — νιώθουμε τί σημαίνει τὸ χρῶμα γιὰ τὸ ζωγράφο. Τὸ παλιὸ γνωστὸ ρητό: «τὸ στυλ εἶναι ὁ ἄνθρωπος» μποροῦμε νὰ τὸ παραλλάξουμε καὶ νὰ ποῦμε: «τὸ χρῶμα εἶναι ὁ ζωγράφος». Καὶ στὸ χρῶμα τῶν φωτεινῶν ἑλληνικῶν τοπιῶν, μὲ τὴ γαλάζια θάλασσα καὶ τὶς φρεσκοβαμμένες βάρκες, τὰ ἠλιόλουστα ἐρεῖπια τῆς Κνωσοῦ καὶ τοὺς ἀνεμόμυλους, δὲ βλέπουμε τὴν προσωπικότητα τοῦ ζωγράφου. Δὲν εἶναι στὸ κλίμα του οἱ μορφές τῶν ἀντικειμένων εἶναι πολὺ στέρεες καὶ τὸν πιέζουν, καὶ ἡ ἀνηλιὰ τούς τοῦ θαμπώνει τὰ μάτια καὶ δὲν πηγαίνει ὡς τὴν ψυχὴ του. Τὸ φῶς αὐτὸ θέλει πολλὴ χαρὰ γιὰ νὰ σοῦ μιλήσῃ καὶ νὰ σοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὴ μεταδώσῃς μὲ τὸ πινέλο σου· θέλει νὰ ἔχῃς γεμίσει ἀπὸ πίστη στὴ ζωὴ καὶ στὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ποὺ φωτίζει ὁ ἥλιος, νὰ εἶσαι σίγουρος γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ τὸν κόσμον. Ἀλλῶς σὲ προδίνει καὶ σ' ἀφήνει στὴ μέση τοῦ μόχθου σου... Τὸ μόνον ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε εἶναι πὼς τὸ οὐσιαστικὸ σ' ἓνα ἔργο τέχνης — μικρὸ ἢ μεγάλον ἀδιάφορον — εἶναι ἡ γνησιότητά του. Ἄν δηλαδὴ ὁ δημιουργὸς του ἔχει δική του φωνὴ καὶ ἂν μὲ τὴ φωνὴ αὐτὴ λέει μιὰ δική του σκέψη ἢ ἐκφράζει ἓνα δικό του συναίσθημα. Ἄν προσθέτῃ, μὲ ἄλλα λόγια, τὴν ἰδιαίτερή του πείρα ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ του μὲ τὸν κόσμον, ὅσοδήποτε μικρὴ καὶ ἀσημαντὴ. Γιὰ νὰ γνωρίσουμε στὸ θέμα μας· ὁ Φωτάκις ἔχει νὰ μᾶς πῆ μιὰ ἱστορία γιὰ τὸν κόσμον, καὶ ἔχει δουλέψῃ τὸ ἐκφραστικὸ του ὄργανον γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὴν πῆ. Ἡ ἱστορία αὐτὴ δὲν εἶναι συγκλονιστικὴ. εἶναι ὅμως τόσο ἀνθρώπινη καὶ εἰλικρινὴς, κι' ὁ τρόπος ποὺ μᾶς τὴ διηγεῖται ἔχει ἓνα τόνο προσωπικόν, ὥστε νὰ συγκινῆ. Καὶ προπάντων τὸ πῶς καὶ τὸ τί ἔχουν γίνει ἓνα. Τὸ τί εἶναι, εἶπαμε ἀπλό. Ἡ γῆ, τὰ δέντρα εἶναι ὑπάρξεις ζωντανές. Ζοῦν τὴ δική τους ζωὴ καὶ ἔχουν τὰ δικά τους μυστικά. Πῶς τὸ λέει αὐτὸ ὁ ζωγράφος; Μὲ τὸ χρῶμα του. Τὸ καφεκόκκινον καὶ ἡ τέτρα τοῦ χρώματος μὲ τὸ γκρι-πράσινον στίς ἐλιές ἔχει χάσει κάθε στοιχεῖον ὄλης. Τόσα χρόνια πάλης μὲ τὸ ἕλικό ἔδωσαν στὸ ζωγράφο

τὴ δύναμιν νὰ τὸ δαμάσῃ καὶ νὰ τὸ κἀνῃ φορεὰ πνεύματος. Οἱ παλμοὶ τῆς γῆς, ἡ ἱερὴ σημασία τοῦ χρώματος ποὺ ζεσταίνει τὸν καρπὸ καὶ τρέφει τὸ δέντρο βρίσκονται μέσα στοὺς χρωματικὸς κραδασμοὺς τῶν θερμῶν χρωμάτων ποὺ ἔχουν πυκνότητα καὶ χυμὸ. Καὶ τοὺς ἴδιους βαθυκόκκινους τόνους παίρνουν τὰ δέντρα στὰ τρία φθινόπωρα («Φθινόπωρον στὴν Ἀμερικὴ», «στὴ Νέα Ὑόρκη», «στὴ Φιλαδέλφεια») ποὺ δηλώνουν τὸν πνευρὸ καὶ τὴν ὀριμότητα τῆς τελευταίας ὥρας. Στὴν πῶς συμπληρωμένη ἀπὸ τὶς τρεῖς σύνθεσι, τὸ «Φθινόπωρον στὴν Ἀμερικὴ» — τὸ καλύτερον κομμάτι ποὺ εἶδαμε σ' αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν (αἶθουσα Ἰλστεν, Νοέμ. Δεκέμ. 1956) — οἱ ἀρμονίες τοῦ βαθύσκινου τοπίου καὶ τοῦ δέντρον δίνου λύσεις μοναδικές. Σπάνια συναντᾷς τὸ βαθύ λυρισμὸ αὐτοῦ τοῦ ἔργου συνταιριασμένον μὲ τὴν πλούσια χρωματικὴ ἐπεξεργασία ποὺ ἀποπνέει τὴ σιωπὴ τῆς μεγάλης συγκίνησης. Τὸ ἴδιο ψυχικὸ κλίμα, μὲ διαφορετικὰς ἀρμονίας χρωμάτων, βρίσκουμε στὸ «Τοπίον μὲ κάκτον στὴν Ἀμερικὴ», ὅπου οἱ τόνοι τοῦ βαθιῦ πράσινου, κλιμακωμένοι μὲ σοφία καὶ εὐαισθησία, καὶ μὲ τὴν παρένθεσιν τῶν κόκκινων στιγμάτων δημιουργοῦν στὸ πρῶτον πλάνον μιὰ ἀτμόσφαιρα μ' ἓναν ἰδιόρρομον φυσιολατρικὸ μυστικισμό.

Ὁμοία εἰλικρινὴ συγκίνηση νιώθει κανεὶς μπροστὰ στίς λευκές («Φθινοπωρινὸς Δεῦκες» «Κίτρινη Λεύκα μὲ πεύκα»). Ἐδῶ, ὅπως στίς «Βάρκες» (ἀρ. 14), ὁ Φωτάκις ὀργανώνει τὸν πίνακα μὲ βάση τὸ κίτρινον χρῶμα, ποὺ τὸ τοποθετεῖ στὸ κέντρο. Τὸ δύσκολον καὶ περίεργον αὐτὸ χρῶμα, μὲ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀκατάδεχτη μόνωσίν του ποὺ τοῦ προσδίνει ἀριστοκρατικὴ ψυχρότητα, ἀντανακλᾷ στὸ σύνολον τοῦ πίνακα καὶ τοῦ χαρίζει συμβολικὴ ἀξία· τὴν ἴδιαν ποὺ ἀναφέραμε προωτέρω σὰν συστατικὸν τῆς ψυχροσύνης τοῦ Φωτάκι: ἓναν ἀπόκοσμον μυστικισμόν, ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸ θόρυβον τῶν ἐγκοσμίων. Θὰ ἦταν κουραστικὸν γιὰ τοὺς ἀναγνώστες νὰ ἐπιμένονμε μὲ λεπτομέρειας καὶ σὲ ἄλλα ἔργα. Συγκεφαλαιώνοντας μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς ἡ μιὰ κατηγορία τῶν ἔργων ποὺ ἐκφράζει πραγματικὰ τὸν τεχνίτην μᾶς δίνει τοὺς καρποὺς μιᾶς γόνιμης, πολύχρονης προσπάθειας καὶ τὰ σπέρματα γιὰ μιὰ τὸ ἴδιον καρποφόρον συνέχισιν.

ΣΤ. ΣΠΥΡΟΓΛΟΥ

Ἐφημ. ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ 17 Δεκεμβρίου 1956

«... Μὲ τὴν εὐγενῆ φροντίδα τοῦ Συνδέσμου Ἀποφοίτων Βαλαμίνης, ἄνοιξε στὴν παραπλευρῶς τῆς ἀντιπροσωπείας Ὡστεν αἶθουσα τῆς πλατείας Ἀριστοτέλους ἡ ἐκθεση ζωγραφικῆς τοῦ γνωστοῦ συμπολίτου μας ζωγράφου κ. Νίκου Φωτάκι.

Ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἐκθεση τοῦ ἐκλεκτοῦ καλλιτέχρον στὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον μὲ τὴν ὁποίαν εἴχαμε ἀσχοληθεῖ, ἐπέρασαν δύο χρόνια. Ἡ καινούργια συγκομιδὴ του ἀποτελεῖται ἀπὸ 68 ἔλαιωγραφίες, τοπία κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Κρήτην, τὴ Μετέωρα, τὸ Ἄργιον Ὄρος, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κάμποσες συνθέσεις.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κ. Φωτάκις ἀκολουθεῖ νεωτεριστικὰς τάσεις. Ὡστόσο εἶναι σαφὴς στὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἀντικειμένων χωρὶς ν' ἀρκεῖται στὴν ἐπιφάνεια τῶν πραγμάτων ἀλλὰ ζητᾷ νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσίαν των. Τὸν διακρίνει τὸ θάρρος καὶ ἡ πρωτοτυπία στὴν δουλειὰ του. Ἄλλοι τὰ σχήματα τῶν ἀντικειμένων εἶναι ὄγκοι μὲ ἀντιθέσεις τοῦ σκοτεινοῦ καὶ τοῦ φωτεινοῦ χωρὶς περιγράμματα κ' ἄλλοι κυριαρχεῖ τὸ φῶς τοῦ καλοκαιριάτικου ἡλίου, τοῦ ἡλίου ποῦ ἀπουσιάζει καθ' ὀλοκληρίαν, μὰ αἰσθητὴ εἶναι ἡ ζεστασιά του χάρις στὴν χρωματικὴν εὐαισθησία τοῦ ζωγράφου. Συχνὰ θέτει στὸν ἑαυτὸν του τολμηρὰ προβλήματα χρωματικῶν συνδυασμῶν σίγουρος γιὰ τὸ ἀποτέλεσμά των γιατί κατέχει τὸ μυστικὸν τῆς ἰσορροπίας αὐτῶν. Εἶναι ἀπλός, λιτὸς κ' ἀκούρατος, χωρὶς ὑπερβολὰς καὶ φανταχτερὰς ἐξάρσεις, ἀλλὰ μὲ διακοσμητικὴ διάθεση ποῦ δὲν λείπει ἀπὸ τοὺς πίνακές του. Ὁ κ. Φωτάκις εἶναι ἕνας εὐλικρινὴς ἐξομολογητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του Μᾶς συγκινεῖ μὲ τὴν ἔκφραση τῆς ὁμορφιάς τῶν συναισθημάτων του...»

ΦΡ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ἐφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 26 Νοεμβρίου 1955

«Ὁ Νίκος Φωτάκις — ὁ Κρητικὸς καλλιτέχνης ποῦ ἐκθέτει τίς ἡμέρας αὐτὰς ἔργα του στὴν «Κνωσὸν» — δὲν εἶναι ἴσως πολὺ γνωστὸς στὴν Ἀθήνα. Εἶναι ὅμως πάρα πολὺ γνωστὸς στὴν ἐπαρχία ὅπου ἔχει κάνει ἐπανελημμένες ἐκθέσεις. Ὁ ἴδιος δικαιολογεῖ αὐτὴν τὴν προτίμησίν του — ποῦ ὅπως οὐδέποτε θὰ πρέπει νὰ τὸν ζημιώσῃ ἔμπορικὰ — λέγοντας ὅτι «οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐπαρχίας εἶναι πιὸ ἀγνοὶ καὶ ἀπλοὶ καὶ ἡ καλαισθησία τους δὲν πρόλαβε ἀκόμη νὰ βοθηθῇ ἀπὸ τὸν σομιτισμὸ καὶ τίς ἄλλες «ἀστικὰς ἐκκεντριότητες...»

Δὲν θᾶπρεπε μ' αὐτὸ νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ Φωτάκις ἀνῆκει στὸν τύπο ἐκείνου τοῦ αὐτοδίδακτου καὶ ἀπλοῦ καλλιτέχνη τῆς ἐπαρχίας (ποῦ συνήθως ἡ φήμη του δὲν ξεπερνᾷ τοὺς τοίχους τοῦ καφενέ τοῦ χωριοῦ). Ἀντιθέτως. Σπούδασε στὸ Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο κ' ἀργότερα πῆγε στὴν Αὐστρία ὅπου συνέχισε τίς σπουδὰς του καὶ ἐξέθεσε τὰ πρῶτα ἔργα του. Ἀργότερα ταξίδεψε στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες. Ἐκεῖ τοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ καὶ νὰ γνωρίσῃ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἐξπρεσιονιστάς...

Ἐκεῖνο ποῦ κυριαρχεῖ στὸ ἔργο τοῦ Νίκου Φωτάκι εἶναι ἕνα φλογερὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ γῆ. (Ἡ ἴσως ἡ λέξις «πάθος» νὰ ἦταν καταλληλότερη στὴν περίπτωσιν αὐτή). Μᾶς τὴ δίνει ὄχι ὅπως τὴν εἶδαν οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του — γριζία ἢ καφετιά — ἀλλὰ ὅπως τὴν βλέπει ὁ ἴδιος. Κίτρινη. Σὲ μὴ διαρκῆ ἀνησυχία, πυρακτωμένη ἀπ' τὸν Μεσογειακὸ ἥλιο, σκληρῆ, ἄγονη, ἀτιθάσυντη σὰν φλόγα, μὲ κόκκινες καὶ πορτοκαλιὰς φλέβες ποῦ ἀδρακάνουν παράλληλα τὴν ἐπιφάνειά της.

Ἐνας καταρράκτης χρωμάτων σημειώνει τὴν ἀνήσυχον παρουσίαν της.

...Τὸ ἄνοιγμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Νίκου Φωτάκι ἀπετέλεσε ἕνα καλλιτεχνικὸ «γεγονὸς» ποῦ δὲν θὰ πρέπει νὰ περᾶσῃ ἀπαρατήρητο ἀπ' τοὺς φιλότεχνους. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στὴν ἐποχὴ μας, πολλὰ ἀνοσιουργήματα διαπράττονται ἐν ὀνόματι τῆς Τέχνης. Γιὰ τὴν τέχνην τοῦ Φωτάκι εἶναι πιθανὸ νὰ προκύνουν ὀρισμένες αἰσθητικὰς διαφωνίας. Τὰ ἔργα του ὅμως παρουσιάζουν ἕνα προσόν ποῦ λείπει ἀπὸ πολλὰ σύγχρονα «μοντέρνα τέχνης», τὴν εὐλικρίνεια.

«Ἀνάμεσα στὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες φετεινὲς ἐκθέσεις εἶναι καὶ ἡ ἐκθεση τοῦ Ν. ΦΩΤΑΚΙ στὴν αἴθουσα «Κνωσός». Δυστυχῶς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ φέτος, ὡς τώρα τουλάχιστον, ὑπῆρξε πολὺ περιορισμένο καὶ ἔτσι λίγοι μόνον τὴν ἔχουν δῆ. ...

Ἡ ἀγορὰ ἔργων ἀπὸ ὑπεύθυνους ὁργανισμούς, θὰ εἶχε μόνον τὸ διπλὸ ἀποτέλεσμα πὸν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ, τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν ἀναθάρρηση τῶν καλλιτεχνῶν, καὶ τὴν οὐσιαστικὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ κοινοῦ. Ἀλλιῶς ὅσα καὶ νὰ γράφονται μένον λόγια, καὶ μὲ τὰ λόγια δὲν γίνεται ζωὴ. Ἡ πλήρης σχεδὸν νέκρωση τῆς καλλιτεχνικῆς κίνησης φέτος, εἶναι πολὺ φανερὴ γιὰ νὰ χρειάζεται ἄλλη ἀπόδειξη καὶ ἄλλη προειδοποίησις πιά. Ἀλλὰ ἄς ξαναγυρίσουμε στὴν ἐκθεση τοῦ Φωτάκι, πού, ἔρημη καθὼς τὴν εἶδα καὶ ἐγκαταλελειμμένη, μοῦ δημιούργησε τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ γράψω ὅλα αὐτά. Ὁ Φωτάκις δὲν εἶναι γνωστός στὴν Ἀθήνα. Ἐχει ἐμφανισθῆ κυρίως στὴν Θεσσαλονικὴ ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένος, στὴν Κορὴττὴ ἀπὸ ὅπου κατάρχεται, καὶ τελευταία σὲ μιὰν ἐκθεση του στὸν Καναδά. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐκθεσί του ἐδῶ. Ἐν τούτοις νομίζω ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴ του, ἡ εὐαισθησία πὸν παρουσιάζει στὰ ἔργα του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάποιαν ἀνισότητά πὸν παρατηροῦμε ἴσως στὸ σύνολο.

Τὰ χρώματά του ἔχουν τονικότητα πλοῦσια καὶ πυκνὴ, πὸν τὴν μεταχειρίζεται σωστά, σὲ μεγάλες μάζες, γιὰ νὰ συγκροτήσῃ ἔτσι, μαζὶ μὲ τὴν ὄψη, καὶ τὴν αἴσθησι τοῦ τοπίου. Τὸ σχέδιο, στὴν ἐννοια τοῦ περιγράμματος, τὸ ἀντικαθιστᾷ ἡ διαδοχὴ καὶ ἡ παράθεσις τῶν σκοτεινῶν μὲ τὰ φωτεινὰ μέρη, καὶ ἡ χρωματικὴ τὸς ἀλληλεξάρτησι. Τὰ σχήματα τῶν ἀντικειμένων δίνονται ἔτσι σὰν ὄγκοι, ὄχι πλαστικοί, ἀλλὰ ζωγραφικοί, μὲ ὄλη τὸς τὸ φῶς. Οἱ πίνακές του μὲ τὸ θερμὸ πορτοκαλὶ χρῶμα πὸν κυριαρχεῖ, ἀποδίδουν κυρίως τὴν ἀντίληψι αὐτή. Ἐν τούτοις καὶ σ' αὐτὰ κάποτε ὑπάρχον τὰ ὑπολείμματα μιᾶς τεχνοτροπίας ὀλότελα διαφορετικῆς βάσεως, πὸν δίνει σὲ ὀρισμένων τὸ ἀποτέλεσμα μιὰν πολὺ φανερὴ ἀνομοιογένεια. Τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τὸ προσέξῃ ιδιαίτερα ὁ κ. Φωτάκις, γιὰ νὰ βρῆ, καὶ στὴν τεχνοτροπία του αὐτήν, τὴν σταθερὴ ὀλοκλήρωσι πὸν διακρίνει ἔναν παλαιότερο πίνακά του ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄρος. Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ κομμάτι αὐτὸ καὶ τὰ σημερινὰ πὸν ἐκθέτετε ὁ κ. Φωτάκις, ἀπὸ τὴν Κορὴττὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μᾶς ἐπιβεβαιώνουν ὄχι ἀκριβῶς μιὰν ἐξέλιξι τεχνικὴ, ὅσο μιὰν εὐαισθησία ζωγραφικὴ πὸν δέχεται, ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ τοπίου καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐκφράσεως πὸν ἐκεῖνο ἐπιβάλλει».

Δ. Σ.

Ἀπὸ τὸν κατάλογο ἐκθέσεως πὸν ὀργάνωσε στὶς Σέρρες ὁ σύλλογος «Ὁρφεὺς».

«... Ὡστόσο ὁ κ. Φωτάκις δὲν παραχώρησε ἀπόλυτα τὸ ταλέντο του στὸν ἀπεριόριστο ὑποκειμενισμὸ τῆς μοντέρνας ζωγραφικῆς (ντανταϊσμός, ὑπερρεαλισμός, κυβισμός, πουρισμός) καὶ ἔτσι κρατήθηκε ἀπὸ τὸν κίνδυνο νὰ γλιστρήσῃ στὴν αὐθαιρεσία τοῦ ὑποκειμενικοῦ ψυχισμοῦ. Νομίζουμε ὅτι ἀπέφυγε τὸν κίνδυνο αὐτὸ χάρις στὴν ἀπλότητα καὶ τὸ δυνατὸ του ταλέντο. Ἡ τέχνη του δὲν εἶναι Τέχνη ἀφηρημένη. Ὁ θεατὴς μπορεῖ νὰ συνεννοηθῆ μαζὶ του χωρὶς ν' ἀναγκασθῆ νὰ καταφύγῃ σὲ ἐξωαισθησιακὰ μέσα: ἀναλύσει κ.λ.π. Ἀπὸ τοὺς πίνακες τοῦ κ. Φωτάκι μιὰ θερμὴ πνοὴ γνησιότητος καὶ εὐαισθησίας μᾶς ἀγκαλιάζει μεμιᾶς. Πάντα προβάλλεται μιὰ διάθεσι, πάντα κάτι ἀληθινὸ μᾶς λέγει ὁ ζωγράφος μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, χωρὶς ὁ τρόπος πὸν μᾶς τὸ λέγει νὰ ἐξαλείφῃ τὴν «ὕλική» ὑπόστασι τοῦ θέματος ἀκριβέστερα, τοῦ ζωγραφικοῦ ἀντικειμένου. Ὁ κ. Φωτάκις δὲν μᾶς φέρνει μὲ τὴν ζωγραφικὴ του κανένα συνταρακτικὸ μῆνυμα. Τὰ «συνταρακτικὰ» καὶ τὰ «μεγάλα» εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασία του. Μιὰ θαυμαστὴ ἀπλότητα στὴν ὄρασι τοῦ κόσμου, μὲ μιὰ πικρία καὶ μελαγχολία συγκεκριμένη σ' ἓνα ψυχισμὸ πὸν θυμίζει, θάλεγε κανεὶς, καβαρικὸ μοιρολατρικὸ, νὰ ὁ κυριαρχικὸς τόνος τῆς ψυχικῆς του διαθέσεως...»

ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΝΙΚΟΥ ΦΩΤΑΚΙ

13 - 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1974

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ "ΓΚΑΙΤΕ", ΒΑΣ. ΚΩΝΙΝΟΥ 21

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Χρυσάνθος Χρήστου, Νίκος Σαχίνης, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Γιώργος Παραλής, Κάρολος Τσίζεκ, Λουκάς Βενετούλιας και Τάσος Ναούμ.

Στό διαγωνισμό πήραν μέρος 47. Σύνολο υποβληθέντων έργων 74. Από αυτά ή Κριτική Έπιτροπή επέλεξε για την έκθεση 24, που ανήκουν στους παρακάτω :

ΑΚΤΣΟΓΛΟΥ Παῦλος, γεν. τὸ 1955
ΑΤΑΚΤΙΔΟΥ Μαρία, γεν. τὸ 1913
ΒΑΣΔΕΚΗΣ Χρῆστος, γεν. τὸ 1947
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Βασίλειος, γεν. τὸ 1953
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Μπάμπης, γεν. τὸ 1930
ΚΑΖΛΑΡΗΣ Εὐάγγελος, γεν. τὸ 1919
ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ἄγγελος, γεν. τὸ 1928
ΚΑΡΟΥΣΟΣ Χαράλαμπος, γεν. τὸ 1930
ΚΟΡΝΕΤΗ-ΔΙΚΑ Πέννη, γεν. τὸ 1945
ΚΩΦΟΥ Ἄννα, γεν. τὸ 1913
ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Ἀθανάσιος, γεν. τὸ 1937
ΜΠΑΧΑΡΙΔΗΣ Νικόλαος, γεν. τὸ 1946
ΝΑΝΟΣ Ἰωάννης, γεν. τὸ 1948
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Βαγγέλης, γεν. τὸ 1958
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Βασίλης, γεν. τὸ 1951
ΠΑΠΑΣΠΥΡΥ Νίκος, γεν. τὸ 1941
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Στάθης, γεν. τὸ 1944
ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ Θεόδωρος, γεν. τὸ 1954
ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ Λευκή, γεν. τὸ 1946

Τοὺς συγγενεῖς τοῦ Νίκου Φωτάκι, τοὺς φίλους καὶ θαυμαστὲς τῆς δουλειᾶς του, ποὺ συνεργάστηκαν πρόθυμα γιὰ τὴν ὁργάνωσι τῆς ἀναδρομικῆς αὐτῆς ἐκθέσεως,

τὰ μέλη τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Α' Διαγωνισμοῦ Ζωγραφικῆς, τὸν κ. Ἐκσμιτ, Διευθυντὴ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου «Γκαίτε», τὸ σύνολο τῶν καλλιτεχνῶν ποὺ ἔλαβαν μέρος στὸ Διαγωνισμὸ μὲ θέμα τὴ Θεσσαλονίκη, τὸν Τύπο γιὰ τὴν ἀμέριστη συμπαράστασι,

ἡ Γκαλερί «Κοχλίας» θερμὰ εὐχαριστεῖ.